

1674-72

Rivierverruiming Overdiepse Polder

Samenvatting Projectnota/MER

Provincie Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant
Rivierverruiming Overdiepse Polder
Samenvatting Projectnota/MER

Inhoud

1.	Rivierverruiming Overdiepse Polder	4
2.	Duurzame veiligheid en ruimtelijke kwaliteit	8
3.	Het Terpenplan: vertrekpunt voor het milieu-effectrapport (MER)	10
4.	Wat gaat er gebeuren?	12
5.	De gevolgen voor het milieu	16

Rivierverruiming Overdiepse Polder

Het klimaat verandert. Als gevolg hiervan neemt de neerslag (extreem) toe en stijgt de zeespiegel. Zonder ingrijpen wordt de waterstand van de rivieren hoger. In 2006 heeft het rijk de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier vastgesteld. Daaruit blijkt het veranderde denken over hoogwaterbescherming: niet uitsluitend de dijken verhogen, maar vooral meer ruimte creëren voor de rivier. De PKB bevat een samenhangend pakket maatregelen, dat moet leiden tot een veilig en aantrekkelijk rivierengebied. Ook in Brabant gaat het nodige gebeuren. Een belangrijke maar ook ingrijpende maatregel is het 'ontpolderen' van de Overdiepse Polder. De effecten op het milieu voor deze maatregel zijn beschreven in de Projectnota/MER.

De Overdiepse Polder ligt aan de zuidzijde van de Bergsche Maas tussen Geertruidenberg en Waalwijk. Aan de noordzijde begrenst De Bergsche Maas het gebied, aan de zuidzijde vormt het Oude Maasje de grens. Zowel aan de oost- als aan de westzijde eindigt de polder in een punt.

Kenmerken van het gebied

De Overdiepse Polder bestaat uit een polder en een uiterwaard. De polder (binnendijs) heeft een oppervlak van 550 hectare en de uiterwaard beslaat een oppervlak van 180 hectare. Een zomerkade scheidt de uiterwaard van het zomerbed van de rivier. In de huidige situatie heeft de Overdiepse Polder (polder en uiterwaard) een agrarische functie; er bevinden zich 16 gemengde melkvee- en akkerbouw-bedrijven en 1 intensieve varkenshouderij. Er ligt een jachthaven met 320 ligplaatsen.

Op de westelijke kop van de polder ligt vanouds een gronddepot. Dit terrein - ontstaan bij de aanleg van de Bergsche Maas rond 1900 - ligt ongeveer 5 m boven het maaiveld. Het is in gebruik bij enkele agrariërs en als militair oefenterrein. Opvallende landschapselementen zijn de bosjes, de laanbeplanting langs de Veerweg en de treurwilg bij het oorlogsmonument in het oostelijke deel van de polder. De Overdiepse Polder ligt in de lengterichting van de Bergsche Maas en is daarmee eig geschikt voor de afvoer van extra water uit de Bergsche

Maas. De polder is ook een geschikte locatie voor rivierverruiming vanwege de op de toekomst gerichte houding van bewoners en ondernemers. Zij bedachten zelf het 'terpenplan' om zo snel mogelijk duidelijkheid te krijgen over de toekomst van de polder (met behoud van agrarische functie).

Betrokken partijen

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft de planstudie, inclusief de wettelijke planprocedures voor het project in handen gelegd van de provincie Noord-Brabant. Bij de uitwerking van de plannen is een groot aantal partijen intensief betrokken geweest: de programmadirectie 'Ruimte voor de Rivier', Rijkswaterstaat, waterschap Brabantse Delta, de gemeenten Waalwijk en Geertruidenberg, Habiforum en de belangenvereniging van bewoners en ondernemers in de Overdiepse Polder. Nu de plannen gereed zijn, kan de provincie de volgende stap zetten in de formele besluitvorming.

Milieu-effectrapportage (m.e.r.)

Het project Rivierverruiming Overdiepse Polder dient volgens de wet de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) te doorlopen. De m.e.r. heeft betrekking op de aanleg van een primaire waterkering en de functiewijziging van het landelijk gebied. De m.e.r. procedure moet garanderen dat bij de besluitvorming

over deze activiteiten voldoende rekening wordt gehouden met de invloed van het project op het milieu. De m.e.r. procedure is gekoppeld aan een formeel besluit van het bevoegd gezag.

Nieuwe Wet ruimtelijke ordening

Toen de Startnotitie m.e.r. in 2005 werd opgesteld, gebeurde dat met het oog op twee te nemen besluiten:

- goedkeuring dijkverleggingsplan op grond van de Wet op de waterkering (Wwk) door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant;
- vaststelling intergemeentelijk bestemmingsplan door de gemeenteraden van Waalwijk en Geertruidenberg.

Inmiddels is er de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) in werking getreden. De Wro biedt de mogelijkheid dat niet de gemeente maar de provincie het bestemmingsplan vaststelt. Als dat gebeurt, is er sprake

van een Inpassingsplan, waarbij de provincie optreedt als bevoegd gezag. Bij het opstellen van een Inpassingsplan, blijft de procedure volgens de Wet op de waterkering buiten beschouwing.

De provincie heeft in overleg met beide gemeenten besloten om voor het project Rivierverruiming Overdiepse Polder een Inpassingsplan op te stellen. Dit heeft tot gevolg dat voor dit project de m.e.r. procedure is gewijzigd. De m.e.r. heeft nu betrekking op het vaststellen van het Inpassingsplan. De provincie is in deze procedure zowel initiatiefnemer als het bevoegd gezag dat over de activiteit van de initiatiefnemer besluiten neemt. Omdat de dijkverlegging in dit project een cruciaal onderdeel vormt, heeft de provincie besloten het dijkverleggingsplan (het plan dat normaliter vereist is bij toepassing van de Wet op de waterkering) als bijlage bij het Inpassingsplan te voegen.

Projectnota/MER

De m.e.r. procedure is officieel gestart met de publicatie van de Startnotitie m.e.r. op 21 november 2005. Dit document heeft gedurende 6 weken ter inzage gelegen.

Op grond van de Startnotitie, de ontvangen adviezen, commentaren en opmerkingen, heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage op 30 januari 2006 advies uitgebracht voor de Richtlijnen - het spoorboekje - voor het Milieueffectrapport (MER). Nadat de definitieve Richtlijnen in maart 2006 door het bevoegd gezag zijn vastgesteld, is het MER op basis daarvan opgesteld en vastgelegd in de Projectnota/MER.

Het onderzoek naar de milieueffecten en uitgebreid overleg daarover hebben geleid tot een voorkeursalternatief voor de uitvoering van het project Rivierverruiming Overdiepse Polder. Dit voorkeursalternatief vormt de basis voor de plannen waarover nu besluitvorming kan plaatsvinden.

Aandachtspunten in de milieueffectrapportage

In de Richtlijnen voor het MER staat welke (milieu)aspecten bijzondere aandacht verdienen bij de Rivierverruiming Overdiepse Polder. In hoofdzaak gaat het om:

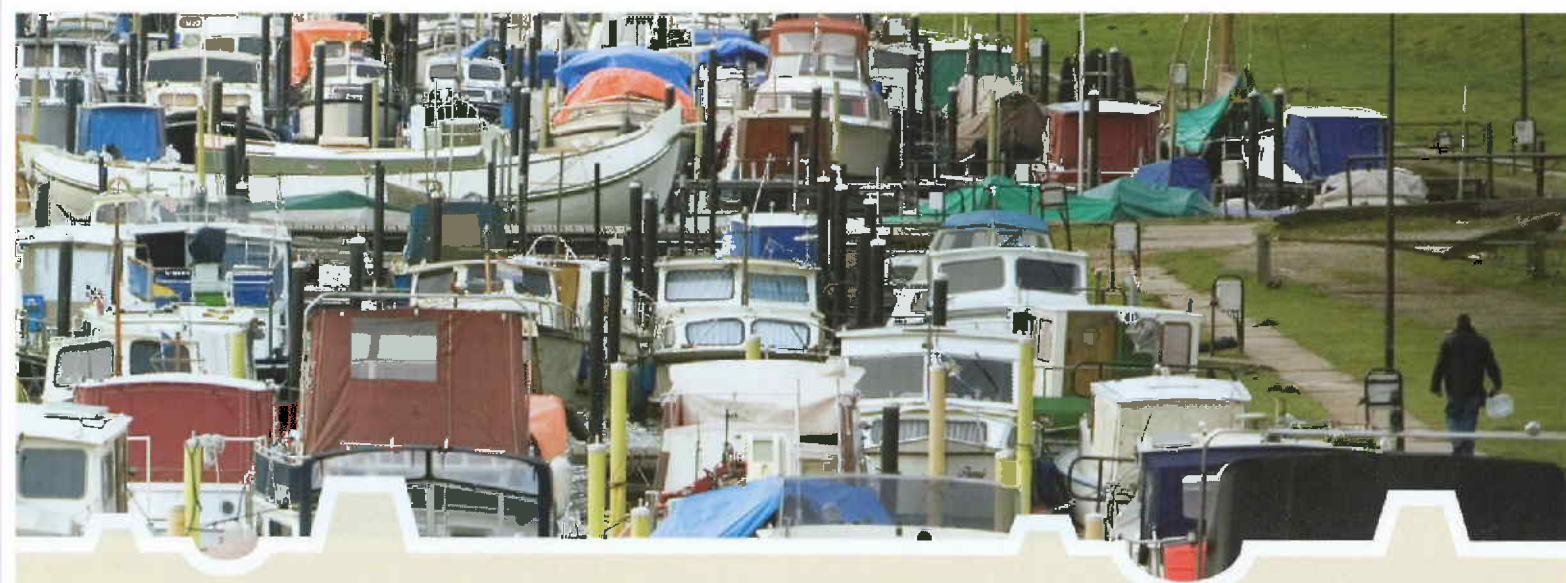
- De bijdrage van de verschillende alternatieven aan het

realiseren van de gestelde doelen (doelbereik);

- de uitwerking van het begrip ruimtelijke kwaliteit en de bijdrage aan de ontwikkeling van landschappelijke en natuurwaarden;
- de verantwoording van het terpenplan als vertrekpunt voor de ontwikkeling van alternatieven in de m.e.r.;
- de uitwerking van het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA), waarbij inrichting en beheer maximale winst opleveren voor de ruimtelijke kwaliteit en veiligheid;
- de milieugevolgen van alternatieven en varianten tijdens de uitvoering van de maatregelen, na de uitvoering bij normaal gebruik en direct na de inzet van de Overdiepse Polder als overloopgebied;
- de vergravingen die nodig zijn bij de verschillende alternatieven en de gevolgen hiervan voor de sedimentatie- en erosieprocessen.

In de volgende hoofdstukken zijn enkele belangrijke aspecten van de studie naar de milieueffecten samengevat. De Projectnota/MER zelf is een omvangrijk en technisch document. Iedereen die meer wil weten kan deze nota erop nalezen.

Inspraak

De eerstvolgende stap is een inspraakronde van 6 weken waarin iedereen de gelegenheid heeft reacties ('zienswijzen') in te brengen. Via een publicatie maakt de provincie bekend gedurende welke periode de Projectnota/MER ter visie ligt. Opmerkingen mogen betrekking hebben op onjuistheden in de Projectnota/MER, maar ook op de vraag of het MER voldoet aan wettelijke regels en opgestelde richtlijnen. Schriftelijke opmerkingen moeten worden gericht aan Gedeputeerde Staten. Bovendien vindt er een openbare hoorzitting plaats, waar mondeling zienswijzen kunnen worden ingebracht. De onafhankelijke Commissie voor de milieu-effectrapportage fungeert als belangrijke adviesinstantie. Ook de zienswijzen van de insprekers worden uitdrukkelijk bij de besluitvorming betrokken. Uiteindelijk stellen Provinciale Staten het Inpassingsplan vast.

Samenhang met andere procedures

Voor de uitvoering van het project zijn diverse besluiten nodig. Het gaat om de volgende wettelijke planprocedures en andere besluiten:

- in verband met de functiewijziging van het gebied: vaststelling van het Inpassingsplan door Provinciale Staten op grond van de Wro (incl. m.e.r.-procedure);
- in verband met de herverkaveling: vaststelling van het Inrichtingsplan door Gedeputeerde Staten op grond van de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg);
- 'overige besluiten' (vergunningen e.d.) om de uitvoering van het project of onderdelen daarvan mogelijk te maken.

Provinciale Staten hebben besloten om voor de 'overige besluiten' zoveel mogelijk - gefaseerd - de coördinatie-regeling volgens de Wro toe te passen en de procedures te stroomlijnen.

De provincie zal tegelijk met de Projectnota/MER de ontwerpen voor het Inpassingsplan en het Inrichtingsplan, en de ontwerpbesluiten van enkele 'overige besluiten' ter visie leggen.

In 2009 wordt parallel aan de wettelijke procedures gestart met de voorbereiding van de aanbesteding van het werk.

De verwachting is dat in 2010 kan worden begonnen met de uitvoering van het project.

Duurzame veiligheid en ruimtelijke kwaliteit

De belangrijkste doelstelling van het project Rivierverruiming Overdiepse Polder is een bijdrage te leveren aan de duurzame veiligheid in de regio. Daarnaast moet het project bijdragen aan de versterking van de ruimtelijke kwaliteit en daarmee aan een sterkere economische, ecologische en landschappelijke functie van het riviereengebied.

Veiligheid

De rivierverruiming van de Overdiepse Polder moet een duurzame oplossing bieden van de hoogwaterproblematiek. Dit kan door de huidige dijk langs de Bergsche Maas op te offeren als primaire waterkering en er een nieuwe dijk voor in de plaats aan te leggen, op grotere afstand van de rivier.

Korte termijn: maatregelen i.v.m. hogere waterstanden

In het kader van de Wet op de Waterkering worden eens in de 5 jaar zogenaamde toetspeilen bepaald voor dijken die van belang zijn voor de veiligheid

(primaire waterkeringen). Een toetspeil is de waterstand waartegen een de waterkering bestand moet zijn. Deze waterstand is tevens de basis voor de berekening van het maatgevend hoogwater (MHW). Bij de vaststelling van de Hydraulische Randvoorwaarden in 2001 is het toetspeil ter hoogte van de Overdiepse Polder met maximaal 60 cm verhoogd ten opzichte van 1996. Deze relatief sterke verhoging is het gevolg van nieuwe inzichten in onder meer de wisselwerking tussen rivierafvoer en getijdenwerking en een hogere maatgevende afvoer bij Borgharen (van 3.650 naar 3.800 m³/sec).

De taakstelling van het programma Ruimte voor de Rivier is om voor de korte termijn het verschil op te vangen tussen de toetspeilen van 1996 en 2001. Maatregelen daartoe moeten in 2015 gerealiseerd zijn. In eerste instantie richt de aandacht zich op mogelijke maatregelen die de rivieren meer ruimte bieden. Dijkversterking wordt als sluitstuk gezien.

Lange termijn: duurzame oplossing door rivierverruiming

Voor de langere termijn moet rekening worden gehouden met hogere pieken in de waterafvoer door de grote rivieren en een verdergaande stijging van de zeespiegel. Lange termijn schattingen van de waterstand in de Bergsche Maas, ter hoogte van de Overdiepse Polder, spreken van verhogingen van 50 tot 150 cm. De oplossing moet daarom ruimte bieden om later een verdere verhoging van de maatgevende afvoer op te kunnen vangen.

Ruimtelijke kwaliteit

De uit te voeren werkzaamheden in de Overdiepse Polder zijn noodzakelijk en ingrijpend. Maar ze mogen niet ten koste gaan van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Ze bieden zelfs een kans om de ruimtelijke kwaliteit te vergroten. Ruimtelijke kwaliteit is dan ook het tweede doel van de Rivierverruiming Overdiepse Polder.

Om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren moet het rivierengebied aantrekkelijker en leefbaarder worden. Het is de bedoeling om water en andere ruimtelijke functies te combineren. Met de keuze voor het terpenplan Overdiepse Polder is een duurzaam toekomstperspectief voor het agrarische gebruik van de polder een belangrijke doelstelling. Ruimtelijke kwaliteit in de Overdiepse Polder betekent dan ook in de eerste plaats dat het plan moet bijdragen aan duurzame landbouw. Bovendien wordt de kans aangegrepen om natuur, landschap, cultuurhistorie en recreatie te versterken.

Het terpenplan: vertrekpunt voor het milieu-effectrapport

Uitgangspunt voor het milieu-effectrapport (MER) is het zogeheten terpenplan. Dit plan komt er op neer dat de dijk wordt verlegd en dat er terpen worden aangelegd voor de gebouwen van de agrarische bedrijven die overblijven. De terpen komen aan de nieuwe dijk (primaire waterkering) langs het Oude Maasje.

Bij verkennend onderzoek in het 'Spiegelproject Overdiepse Polder' is het terpenplan als beste oplossing uit de bus gekomen. Het kabinet heeft het plan opgenomen in het totaalplan, de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier (2006). Het MER voor de PKB Ruimte voor de Rivier gaat er bij de rivierverruiming in de Overdiepse Polder vanuit dat in de polder normaal landbouwkundig gebruik mogelijk blijft. Zo krijgt de Overdiepse Polder de dubbelfunctie van landbouw én waterberging.

Variaties in veiligheid en ruimtelijke kwaliteit

In lijn met de startnotitie m.e.r. is het onderzoek in het MER toegespitst op de onderdelen in het terpenplan waarin uit het oogpunt van veiligheid en ruimtelijke kwaliteit nog variaties mogelijk zijn. De belangrijkste variabelen betreffen:

- de in- en uitlaat van rivierwater in/uit de polder:
 - integrale dijkverlaging;
 - gedeeltelijke dijkverlaging (vaste in- en uitlaat);
 - regelbare in- en uitlaat.
- wel of niet graven van een geul aan de zuidzijde van de dijk langs de Bergsche Maas;
- wel of geen graafwerkzaamheden in uiterwaarden;
- wel of niet aanleggen van een westelijke en/of oostelijke plas;
- aantal, ligging, omvang en vorm van de terpen;
- de inrichting van de polder:
 - landschappelijke inpassing van het monument aan de Veerweg;
 - landschappelijke inpassing van de nieuwe dijk;
 - wel of geen behoud van populierenrij;

- wel of niet behouden van de bomen (essen) langs de Veerweg.
- versterken van de Dussensche Gantel.

Vier alternatieven

In elk alternatief keren de 'basisonderdelen' terug: het verleggen van de dijk, de aanleg van terpen en het afgraven van het gronddepot. De verschillen zitten in extra maatregelen om een grotere daling van de waterstand te bereiken, het project goedkoper te maken of natuur- en landschapswaarden te versterken. Gegeven deze 'basisonderdelen' en de varianten uit het terpenplan zijn in het MER de volgende alternatieven samengesteld:

1. regio-alternatief;
2. hydraulisch alternatief;
3. economisch alternatief;
4. meest milieuvriendelijke alternatief (MMA).

Deze alternatieven zijn in het MER uitgewerkt, in samenspraak met de ambtelijke begeleidingsgroep.

1. Regio-alternatief

Het regio-alternatief komt overeen met het terpenplan en bevat alle basisonderdelen daarvan. Voor de in- en uitlaat van rivierwater in de polder zijn binnen het regio-alternatief nog eens drie opties bekeken:

1. Integrale dijkverlaging, met als gevolg dat bij extreem hoog water het rivierwater over de hele dijk lengte de polder instroomt. In feite fungeert in deze variant de hele dijk als overlaat;
2. Vaste overlaten door gedeeltelijke dijkverlaging, waardoor bij extreem hoog water rivierwater in-

stroomt aan de noordoostzijde van de polder (inlaat) en uitstroomt aan de noordwestzijde van de polder (uitlaat);

3. Regelbare inlaatconstructies aan de noordoostzijde en de noordwestzijde, die zo bediend kunnen worden dat bij extreem hoog water rivierwater instroomt.

2. Hydraulisch alternatief

Naast de basisonderdelen bevat het hydraulisch alternatief extra maatregelen voor een maximale verlaging van de waterstand. Deze extra's betreffen het graven van een plas aan zowel de oostzijde als de westzijde van de polder, de aanleg van een geul aan de zuidzijde van de dijk langs de Bergsche Maas, het verlagen van de uiterwaard met 1 m en het verwijderen van de karakteristieke bomenrij langs de Veerweg.

3. Economisch alternatief

Het economisch alternatief is het goedkoopste alternatief. Aanvullend op de basisonderdelen uit het regio-alternatief koerst dit alternatief op een minimale aanvoer van zand of klei van buiten de polder. Daartoe zijn twee varianten bekeken. De eerste variant gaat uit van integrale dijkverlaging en een geul aan de zuidzijde van de dijk langs de Bergsche Maas. In de tweede variant wordt de dijk slechts voor een deel afgegraven en als overlaat van rivierwater gebruikt; in de westpunt wordt een plas aangelegd.

4. Meest milieuvriendelijke alternatief (MMA)

Kenmerkend voor het MER is dat er een oplossing wordt gezocht die voor het milieu het onderste uit de kan haalt: het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA). De belangrijkste kenmerken van het MMA voor de Overdiepse Polder zijn: extra mogelijkheden voor recreatie, ruimte voor natuurcompensatie en natuurontwikkeling, en versterking van enkele landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Zo komt de nieuwe dijk deels op enige afstand van de oude kade langs het Oude Maasje. Daardoor ontstaat er meer ruimte voor natuurlijke oevervegetaties langs deze waterloop. De oude kade blijft gehandhaafd als wandelroute. Verder wordt de Dussensche Gantel verlengd en extra geaccentueerd in het landschap. Bovendien worden de oevers natuurvriendelijk ingericht. Langs de Dussensche Gantel komt een voetpad dat de nieuwe en de oude dijk met elkaar verbindt. Daarnaast wordt de plas aan de westzijde zo ontworpen, dat daarin ook oevervegetatie en waterleven mogelijk is en de plas dus ook een ecologische betekenis krijgt. Tot slot worden de bomen langs de Veerweg gespaard.

In het onderzoek ten behoeve van de rivierverruiming Overdiepse Polder zijn onderdelen van het MMA gebruikt om het terpenplan verder op te waarderen. Uiteindelijk heeft dit een voorkeursalternatief opgeleverd. De belangrijkste ingrediënten daarvan worden in het volgende hoofdstuk beschreven.

Wat gaat er gebeuren?

Om de rivier ter hoogte van de Overdiepse Polder meer ruimte te geven zijn verschillende waterstaatkundige en ruimtelijke maatregelen nodig. In de eerste plaats komt er landinwaarts een nieuwe dijk en wordt de huidige dijk gedeeltelijk afgegraven. De landbouwgronden die buitendijks komen te liggen, gaan bij hoge waterafvoeren meestromen met de rivier. Om het water - na een overstroming - uit de polder te laten wordt een uitstroomopening gemaakt. De zone tussen de verlaagde en de nieuwe dijk blijft een agrarische functie houden. Aan te leggen terpen langs de nieuwe dijk bieden een vestigingsplaats voor het woonhuis en de bedrijfsgebouwen van negen agrarische bedrijven. Alle bestaande agrarische bebouwing wordt gesloopt. In de studie is veel aandacht besteed aan de inrichting van het gebied in de nieuwe situatie. Met het oog op de beoogde schaalvergroting van de toekomstige bedrijven vindt er een herverkaveling van de gronden plaats. Het plan biedt straks ook extra mogelijkheden om te wandelen, fietsen en van het landschap te genieten.

Op de kaart is te zien wat er zoal gaat gebeuren in de Overdiepse Polder. De belangrijkste onderdelen van het plan komen hieronder stuk voor stuk aan de orde.

Nieuwe primaire waterkering

Om de gewenste ruimte voor de rivier te verkrijgen, komt de nieuwe dijk aan de zuidzijde van de polder verder landinwaarts te liggen. De nieuwe dijk loopt als een strakke, vloeiende lijn door het landschap, gedeeltelijk op de plek van de bestaande kade (nu regionale waterkering) langs het Oude Maasje. De belijning en de vormgeving maken de dijk herkenbaar als een modern waterstaatkundig werk dat aansluit aan bij de vorm van de huidige dijken langs de Bergsche Maas.

De kruin van de nieuwe dijk is 9 m breed. Daarop komt een openbare weg van 6 m breed inclusief fiets-suggestiestroken. Om parkeren langs de weg mogelijk te maken wordt de dijk op enkele plaatsen 10 m breed, over een lengte van in totaal 500 m. Aan weerszijden van de dijk komt een halfverhard inspectie- en onderhoudspad van 5 m breed.

De kern van de dijk bestaat uit zand. Daarop komt een kleilaag van min. 1,5 m ter versteviging van de dijk. Tegen de zijkant van de dijk (het talud) komt een aarden laag waarop (gras)vegetatie wordt ingezaaid, die bestand is tegen erosie en die - aan de zijde van het Oude Maasje - ook waardevol is uit het oogpunt van

natuur. De vegetatie wordt 'natuurtechnisch' beheerd. Dit betekent onder meer dat er hooguit tweemaal per jaar gemaaid wordt, al dan niet in combinatie met nabeweiden.

Tussenkade langs de Bergsche Maas

De bestaande dijk (primaire waterkering) langs de Bergsche Maas wordt na de aanleg van de nieuwe dijk over de gehele lengte verlaagd tot NAP + 2,5 m. Hierdoor kan bij extreem hoog water rivierwater uit de Bergsche Maas door de polder stromen. De waterstand bovenstrooms op de rivier daalt daarmee ongeveer 27 cm. De afgegraven dijk, tussenkade genoemd, zal gemiddeld eens per 25 jaar overstromen. Op de tussenkade komt een halfverhard inspectie- en onderhoudspad van 5 m breed. Dit pad is ook toegankelijk voor wandelaars en fietsers en geeft toegang tot het cultuurhistorisch waardevolle oorlogsmonument. Het pad is niet toegankelijk voor auto's.

Uitlaatconstructie

Voor het uitlaten van water uit de polder na inundatie wordt in de westhoek van de polder een uitwateringsduiker (suatiesluis) aangelegd van 4 m breed en 2 m hoog. Het water stroomt uit zodra het waterniveau op de Bergsche Maas beneden het niveau van de tussenkade (2,50 m + NAP) daalt.

Rivierverruiming Overdiepse Polder

Projectplan

Waterplas

- waterhuishoudkundige en ecologische functie
- flauwe oevers
- verondiepen met vrijkomende grond

Uiterwaarden

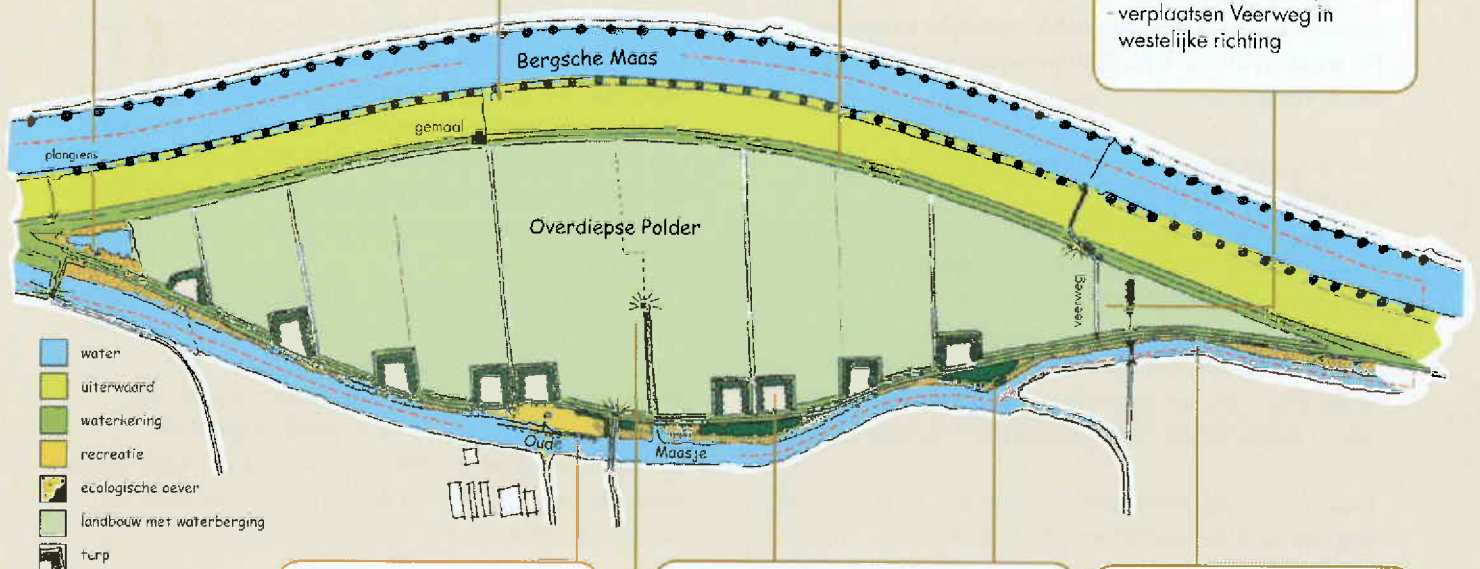
- hier zijn geen maatregelen voorzien (behoudens verruiming watergang ter plaatse van suatiesluis)

Tussenkade

- verlagen bestaande dijk
- voet / fietspad over de kruin (rondje polder)

Veerweg / Oorlogsmonument

- behouden oorlogsmonument
- bestaande dijk rondom monument handhaven
- bijzonder panorama / informatiepunt
- behouden essenlaantje
- verplaatsen Veerweg in westelijke richting

Veerhuis

- recreatieterrein: camping en jachthaven
- ingepast in ecologischezone
- voldoende afstand tot agrarisch bedrijf op terp

Terpen

- terpenreeks:
 - terpen van min of meer gelijke omvang
 - gelijke afstand tussen terpen
 - vloeiende curve
- robuuste erfbeplanting
- stedenbouwkundige en architectonisch samenhangende bebouwing

Nieuwe dijk

- vloeiend trace (geen scherpe knikken en rechtstanden)
- voldoende afstand tot Oude Maasje i.v.m. toekomstige dijkversterking en ecologische zone

Dussensche Gantel

- bloemrijkgrasland op stroomrug tussen waterloop en weg richting oud gemaal
- voetpad van dijk tot dijk
- informatiepunt nabij gemaal

Ecologische zone langs Oude Maasje

- natuurcompensatie en verruimen bestaande EVZ
- oude kade zoveel mogelijk behouden (wandelpad)
- ruimte voor toekomstige dijkversterking
- ruimte voor waterberging

Waterhuishouding

- bestaand gemaal vernieuwen
- suatiesluis aanleggen
- graven waterplas
- bestaande infrastructuur op hoofdlijnen handhaven

0 500m

Aan de uitstroomzijde van de uitwateringsduiker wordt een al bestaande watergang in de uiterwaard verbreed tot ongeveer 20 m (met een bodempeil op circa 2.0 m- NAP). De watergang voert het uitstromende water naar de Bergsche Maas.

Zodra de waterstand na een overstroming tot ongeveer maaiveldniveau is gedaald, zal de verdere bemaling tot het normale polderpeil plaatsvinden via tijdelijk in te schakelen pompcapaciteit van ca. 200 à 300 m³/min. Dit 'restwater' stroomt via de poldersloten en het te verbreden hoofdtoevoerkanaal (noordelijke watergang) naar de opgestelde tijdelijke bemaling. De locatie voor de tijdelijke pompen wordt aangelegd bij de suatiesluis.

Aanleg van terpen en landbouwkundige herverkaveling

Om de polder geschikt te maken voor overstroming bij extreem hoog water moeten de bestaande boerderijen en agrarische bedrijfsgebouwen in de polder worden gesloopt. Er worden 9 terpen aangelegd, waarop ongeveer de helft van de 17 boeren hun bedrijf kunnen herbouwen. De overige boeren zetten hun bedrijf straks elders voort. Van de 9 terpen zijn er 4 dubbele terpen.

Tussen de beide erven van een dubbele terp loopt een weg van de dijk naar beneden, de polder in.

De ligging van de terpen langs de primaire waterkering is bepaald door:

- de noodzaak om binnen de stroomluwe zone te blijven;
- het streven naar een eenduidige terpenreeks. Dat wil zeggen dat de vorm, omvang en afstand tussen de terpen min of meer gelijk zijn, zodat een terpenreeks met een constante ritmiek ontstaat;
- de wens van de blijvende agrariërs om zonder tussentijdse verhuizingen van hun huidige boerderij naar de terp te kunnen verhuizen. Om deze reden liggen de terpen zoveel mogelijk op plaatsen waar nu geen boerderijen staan.

De terpen worden tegen de verlegde waterkering aangelegd op een hoogte van circa 6 m, zodat er

geen overstromingsgevaar is in het geval de polder volloopt. Er is voor gekozen de terpen zo te ontwerpen dat ze voor een lange periode (100 jaar) veilig zijn voor hoogwater. De terpen krijgen een oppervlakte van circa 2,25 ha zodat er voldoende ontwikkelingsmogelijkheden zijn in de toekomst. Behalve een woon- en agrarische bestemming bieden de terpen ook ruimte aan nevenactiviteiten die passen in het gebied (bijvoorbeeld zorgboerderij, bed and breakfast, etc.).

De terpen vormen de 'iconen' van de nieuwe polder. Door de terpen te beplanten zijn ze al van verre zichtbaar als 'groene eilanden'. Rondom de terpen komt een halfverhard inspectie- en onderhoudspad van 5 m breed. Dit pad is zowel toegankelijk voor het waterschap als de terpbewoners. Ook wordt een watervoerende watergang aangelegd om afstromend water op te vangen.

Doordat er 8 van de huidige 17 bedrijven verdwijnen is er meer grond over voor de overblijvende boerenbedrijven. Dit is belangrijk voor duurzame landbouwbedrijven. De bedrijven worden echter niet alleen groter. Het is de bedoeling dat door herverkaveling de gronden ook beter aan elkaar sluiten, zodat de boeren in de toekomst grotere huiskavels kunnen krijgen.

Het aanpassen van de (waterhuishoudkundige) infrastructuur

Tijdens periodes met veel neerslag, in combinatie met hoge waterstanden in de rivier, ontstaat er een overschot aan water in de Overdiepse Polder. Dit overschot wordt in de normale situatie via het gemaal naar de Bergsche Maas gepompt. Het bestaande gemaal in de Overdiepse Polder kan niet in de huidige vorm gehandhaafd blijven, omdat het straks in een gebied ligt dat kan overstromen. Na onderzoek in de planstudie fase is ervoor gekozen het gemaal op de huidige locatie te herbouwen. Daarbij zullen de technische ruimten (met schakelkasten, etc.) boven het hoogwaterniveau worden gebracht. De capaciteit van het gemaal hoeft

niet te worden aangepast omdat het slechts alleen zal worden ingezet voor drooglegging van de polder na een overstroming.

Om de polder na een overstroming weer droog te krijgen moet de noordelijke watergang over een lengte van 4 km worden verbreed met 3 m tot een breedte van 6 m. Ook moeten enkele duikers in deze watergang groter worden gemaakt.

Het verbreden van de noordelijke watergang en het vergroten van de duikers heeft ook een gunstige invloed op de waterstanden in de noordelijke watergang en in de van zuid naar noord lopende watergangen die daar bij de dagelijkse waterhuishoudkundige situatie op aansluiten.

De Veerweg wordt naar het westen verlegd, zodat de afritten kunnen worden opgenomen in het talud van de nieuwe dijk en geen obstakel vormen voor de doorstroming van de polder. De huidige Veerweg (essenlaantje) wordt omgevormd tot fietspad.

Afgraven gronddepot

Voor het uitvoeren van de diverse maatregelen zal veel grond moeten worden verzet. Daartoe wordt het gronddepot in het westelijke deel van de polder voor een deel tot het maaiveld afgegraven. De grond

die uit het depot vrijkomt, kan gebruikt worden voor aanleg van de terpen en de nieuwe primaire waterkering.

Westplas

Een deel van het gronddepot wordt verder afgegraven tot 7 m -NAP. Hierdoor ontstaat een plas, Westplas genoemd, die is nodig om de rivierkundige doelstelling (27 cm verlaging van de waterstand) te halen en om voldoende grond beschikbaar te hebben voor de aanleg van de nieuwe dijk en de terpen. Daarnaast heeft de Westplas een functie in het waterhuishoudingsstelsel. Bij een overstroming stroomt overtollig water uit de noordelijke sloot via de Westplas naar de Bergsche Maas. De noordelijke watergang is onder normale omstandigheden door middel van een stuw afgescheiden van de Westplas. De Westplas krijgt ook een ecologische betekenis dankzij natuurvriendelijke oevers en moerasachtige vegetatie. Driekwart van de plas wordt met het oog op het ecologisch functioneren weer ondiep gemaakt tot maximaal 4,0 m -NAP. Om te voorkomen dat door het graven van de westelijke plas extra kwelwater doordringt, krijgt de bodem van de plas een goede bodemafdichting.

De gevolgen voor het milieu

In de Projectnota/MER zijn de effecten van de beschouwde alternatieven uitgebreid beschreven. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste effecten van het voorkeursalternatief.

Veiligheid

Door het verlagen van de bestaande dijk langs de Bergsche Maas kan bij hoog water rivierwater door de polder stromen. De waterstand bovenstrooms op de rivier daalt daarmee ongeveer 30 cm.

Landbouw

Het aantal en de omvang van de terpen, alsmede de hoeveelheid beschikbare landbouwgrond na herinrichting van de polder zijn voldoende voor een duurzame toekomstgerichte landbouw. Als de polder is overstroomd - wat gemiddeld eens in de 25 jaar gebeurt - kan er enkele weken niet worden geboerd. Na een overstroming zijn over het algemeen geen structurele problemen te verwachten voor het gebruik van de grond als grasland of akkerbouwland. Wellicht bestaat er een risico op bruinrot. Als inderdaad na inundatie bruinrot is aangetroffen, zal enkele jaren geen aardappelteelt in de polder mogelijk zijn. Ook bestaat het risico op structuurdegradatie. Dat is echter snel te verhelpen door extra grondbewerkingen. Eventuele schade als

gevolg van een overstroming zal worden vergoed via het 'Rijkskader schadevergoeding Ruimte voor de Rivier'. De schadevergoeding na overstroming vindt plaats op basis van feitelijk geleden schade per overstroming. Thans zijn er 17 bedrijven die in de polder gemiddeld 30 ha grond in pacht of eigendom hebben. In de toekomst zijn dit er 9 met in circa 45 ha grond. De bedrijven worden niet alleen groter, ook zullen de gronden beter aan elkaar sluiten, waardoor grotere huiskavels mogelijk zijn.

Waterhuishouding

De effecten van de herinrichting op het grondwatersysteem in de Overdiepse Polder zijn gering. Tijdens overstroming van de polder kan een tijdelijke afname in kwel optreden. Eventuele gevolgen voor de kwelsituatie door het graven van de westelijke plas worden voorkomen door een goede bodemafdichting in het geval de deklaag wordt aangetast. Voor de afvoer van water uit de polder na inundatie worden de westplas en een uitwateringsduiker aangelegd en enkele watergangen verbreed.

Ecologie

Door de ingrepen in de Overdiepse Polder verdwijnen drie gebiedjes (van in totaal circa 4 ha) die onderdeel uitmaken van de Groene Hoofdstructuur (GHS). Deze bosjes worden ruimschoots gecompenseerd door de aanplant van moerasbos in de zone langs het Oude Maasje. Daarnaast wordt de bestaande zone, die een ecologische verbinding vormt, verder uitgebreid en versterkt als moeraszone. Op de oude kade zal stroomdalgrasland worden ontwikkeld. Verder voorziet het plan in ecologische ontwikkeling langs grote delen van de westelijke plas. Naast de verplichte natuurcompensatie leidt herinrichting tot een substantiële toename van het areaal natuur in het gebied.

Landschap en cultuurhistorie

De herinrichting leidt tot behoud en waar mogelijk versterking van enkele cultuurhistorische relicten en landschappelijke waarden in de polder, zoals de oude oeverwalstructuur langs de westzijde van de Dussensche Gantel, het oude gemaaltje, het historische essenlaantje en het herdenkingsrelict voor de slag bij de Capelsche Veer (Wilg en oorlogsmonument). Daarnaast past de vloeiende belijning van de nieuwe primaire waterkering en de terpenreeks goed in het landschapsbeeld. De nieuwe inrichting van de polder sluit goed aan bij het strakke beeld van de Bergsche Maas ('man-made river'). Ten slotte zorgt het plan ervoor dat de beleidsmatig vast-

gestelde landschappelijke waarde (openheid) verder verbetert. Zo verdwijnt niet waardevolle beplanting uit de polder.

Recreatie

In de huidige Overdiepse polder is een voorziening voor dag- en verblijfsrecreatie in de vorm van een jachthaven. Deze blijft bij de nieuwe inrichting gehandhaafd. Bij de aanleg van de nieuwe dijk wordt rekening gehouden met eventuele toekomstige uitbreiding van de jachthaven. Verder biedt de Overdiepse Polder in de bestaande situatie mogelijkheden voor fietsrecreatie. Door het gebied loopt een aantal gemarkeerde fietsroutes. De oversteekmogelijkheden (pontjes) over de Bergsche Maas en het Oude Maasje spelen hierbij een belangrijke rol. Zowel het veer over de Bergsche Maas als de fietspont over het Oude Maasje blijven gehandhaafd. In de polder is de infrastructuur voor wandelaars zeer beperkt. Met het behoud van het fietspad over de huidige Veerweg en de aanleg van nieuwe fietspaden over de tussenkade en aan de oostzijde van de Westplas ontstaan extra mogelijkheden om te fietsen. Ook de infrastructuur voor wandelen wordt gehandhaafd en versterkt. Zo komt aan de oostkant van de Dussensche Gantel een laarzenpad dwars door de polder die de nieuwe en oude dijk verbindt. De oude kade aan zuidzijde van de polder blijft als wandelroute behouden.

Provincie Noord-Brabant

Waterschap
Brabantse Delta

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Gemeente
Waalwijk

Gemeente Geertruidenberg

Colofon

Fotografie:

- Luchtfoto: provincie Noord-Brabant / Flying Camera
- Overige foto's: provincie Noord-Brabant / Merlin Daleman, Bart Coolen en Jaap Sonnevijlle

Contactadres:

Projectleider:
drs. R.M.J. Peusens
(073) 681 20 31
rpeusens@brabant.nl

Projectsecretariaat:

Provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
(073) 680 81 65
overdiepsepolder@brabant.nl

Tekst en vormgeving: TACCT

Communicatie voor overheid en non-profit
's-Hertogenbosch, www.tacct.nl
Druk: OBT BV, Den Haag
Oplage: 750 exemplaren
Copyright: provincie Noord-Brabant

Witteveen **Bos**

 Tauw

bosch stabbers

BügelHajema
Plek voor 120000

AQUATOR
groen & ruimte

ruimte voor de rivier ruimte voor de rivier
ruimte voor de rivier
 ruimte voor de rivier ruimte voor de rivier

Rivierverruiming in de Overdiepse Polder is één van de 39 maatregelen in het kader van het programma Ruimte voor de Rivier. In dit programma werken regionale overheden en Rijk samen om het rivierengebied beter te beschermen tegen overstromingen. De rivier krijgt meer ruimte. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit: het rivierengebied moet er in economisch, ecologisch en landschappelijk opzicht beter van worden. Meer weten? www.ruimtevoordrivier.nl en www.brabant.nl/overdiepsepolder.

